

(розшукових) дій необхідно допитати осіб, стосовно дій або контактів яких проводили такі дії [3, с. 202].

Таким чином, проведення негласних слідчих (розшукових) дій по своїй суті є одним із засобів оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів і потребують фіксування на кожній стадії на рівні з іншими діями по розкриттю кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 06 листопада 2022 р. : (ОФЦ. ТЕКСТ, джерело документа: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>).

2. Беляєва К. В. Кримінальне процесуальне право України : навч. посіб. / К. В. Беляєва, А. М. Бірюкова, В. І. Бояров, В. Г. Гончаренко, С. В. Гончаренко; ред.: В. Г. Гончаренко, В. А. Колесник; Акад. адвокатури України. К.: Юстініан, 2014. 573 с.

3. Фоміна Т. Г. Кримінальний процес України: у питаннях і відповідях : навч. посіб. / авт. кол.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. Т. Г. Фоміної. Харків: ХНУВС, 2021. 300 с.

Хахуцяк Ольга Юрївна,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДІ

Повномасштабна війна проти України, в якій російські окупанти вдаються до заборонених способів її ведення: розстрілюють гуманітарні коридори, мирних людей, застосовують зброю, яку міжнародне гуманітарне право забороняє використовувати в населених районах, являє собою воєнні злочини, що вчиняються умисно та цинічно.

Вкрай важливо збирати докази усіх військових злочинів вже зараз: робити фото та відео, передавати їх правозахисним організаціям для правильного документування і подальшого розслідування в національних кримінальних провадженнях і міжнародних судах.

28 лютого прокурор Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) Карім Хан заявив, що хоче якомога швидше почати розслідування ситуації в Україні, а після відповідного звернення 39 країн, вже з 2 березня почалася робота зі збору доказів. На відміну від Міжнародного суду ООН, МКС ухвалює рішення не щодо дій держав, а щодо конкретних обвинувачуваних осіб.

Уся правоохоронна система нашої держави займається збором доказів у кримінальних провадженнях щодо військових злочинів. Поліція, СБУ, ДБР, НАБУ, прокуратура – усі мають свою ділянку роботи. Готується доказова база для національних судів. Паралельно з цим збираються окремі докази для МКС, для майбутнього

спеціального трибуналу з агресії. Для надання допомоги МКС надіслав в Україну понад 40 слідчих, допомога яких тільки посилює нашу правоохоронну систему [1].

Важливо розуміти, що вся зібрана та передана інформація буде детально аналізуватися Офісом Прокурора, який зможе професійно та адекватно оцінити важливість наданих відомостей. Тому питання допустимості чи недопустимості певних доказів у судовому процесі має значну практичну вагу під час збирання інформації. Подальше опрацювання цієї інформації, її детальна перевірка та верифікація підтвердить її релевантність, надійність, вірогідність і точність. Більше того, тільки Суд має повноваження визнавати ті чи інші докази допустимими чи недопустимими, а також загалом визнавати будь-яку інформацію як доказ або ж відхилити її.

Якщо інформація, що може бути подана фізичними або юридичними особами, подається з порушенням норм національного законодавства (наприклад, здійснення запису розмови без згоди співрозмовника), це не означає автоматичне визнання її неприйнятною. Прокурор і МКС будуть уважно оцінювати отриману інформацію та обставини, за яких вона була здобута.

Римський Статут надає право будь-якій фізичній чи юридичній особі передати Офісу Прокурора будь-яку інформацію, яка, на їхню думку, містить факти про вчинення злочину, передбаченого його положеннями. Таке право гарантоване статтею 15 Римського статуту, в якій зазначається, що прокурор може ініціювати розслідування на власний розсуд на основі інформації про злочини, що передбачені Римським статутом. Також прокурор оцінює серйозність отриманої інформації і за потреби може запитувати додаткову інформацію у держав, урядових та неурядових організацій або з інших надійних джерел.

Отже, в разі відправлення будь-якої важливої інформації від фізичних або юридичних осіб до Офісу Прокурора, юридичною підставою для цього буде саме стаття 15 Римського статуту. При цьому правилами МКС та Офісу Прокурора не встановлено жодної обов'язкової форми звернення з метою подання інформації. Тому кожен, хто вважає, що володіє важливою інформацією про події, може відправити такі відомості у довільній формі, але рекомендується, щоб інформація, яка направляється в МКС, мала наступну структуру:

- коротке резюме про інформацію, що подається;
- вступну частину (опис подій, яких стосується інформація, що подається);
- юридичне обґрунтування (опис підстав, чому МКС має юрисдикцію щодо розгляду цих подій та поданої інформації, дотримання принципу комплементарності, статті Римського статуту, які були порушені в ході цих подій) – факультативний пункт;
- інформацію про скоєні злочини (інформацію, яку вдалося отримати, що свідчить про скоєння злочинів за Римським статутом, свідчення жертв та свідків тощо);

– додатки (можна надати копії документів, опис речових доказів, а оригінали документів або самі речові докази, свідчення потенційних свідків надаються тільки на запит Прокурора МКС після встановлення комунікації, інакше вони можуть бути пошкодженими) [2].

Важливо пам'ятати і розрізнити два поняття – «інформація» і «доказ». Різниця між ними досить важлива в міжнародному кримінальному правосудді. Будь-яка особа може збирати інформацію, більшість з якої може бути корисною для МКС. У кінцевому підсумку лише професійно підготовлені співробітники МКС можуть визначити, яка інформація має бути представлена як докази у справі. Не вся інформація обов'язково стає доказом. Визначення, яка інформація може бути доказом, ґрунтується на її ключових якостях: релевантності, достовірності, точності та надійності.

Релевантність інформації залежить від того, якою мірою вона пов'язана з подіями, що розслідуються. Достовірність інформації стосується того, наскільки вона видається правдивою, що потребує активного аналізу та дослідження загального стану інформації, зібраної до цього часу, а також загальних знань про відповідну ситуацію. Точність інформації залежить від її чіткості та визначеності. За загальним правилом необхідно подавати якомога детальнішу інформацію. Надійність є індикатором того, чи має це джерело або постачальник інформації належну історію надання слідчим релевантної, достовірної та точної інформації.

Також хотілось зазначити, що Україна досі не ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду, тобто ми визнали його юрисдикцію, але не є членом цього договору. Тому зараз весь обсяг представництва доказів визначає МКС. Відповідно внесені зміни до КПК України щодо співпраці з МКС є необхідними для того, щоб унормувати порядок комунікації та взаємодії з МКС.

Отже, розділ IX² «Особливості співробітництва з міжнародним кримінальним судом» визначає, що дія цього розділу поширюється виключно на співробітництво з МКС, з метою поширення його юрисдикції на осіб (громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства), які на момент вчинення злочину, що підпадає під юрисдикцію міжнародного кримінального суду, були підпорядковані та/або діяли, з метою здійснення збройної агресії проти України, та/або на підставі рішень (наказів, розпоряджень тощо) посадових осіб, військового командування, або органів державної влади російської федерації або іншої країни, що здійснювала агресію, або сприяла її здійсненню проти України.

Співробітництво з МКС з метою сприяння у притягненні до кримінальної відповідальності та покаранні осіб, які вчинили злочини, що підпадають під його юрисдикцію, здійснюється шляхом вжиття необхідних заходів на прохання МКС про співробітництво, в тому числі прохання про надання допомоги, про тимчасовий арешт, про арешт і передачу особи, а також інші прохання, які можуть направлятися відповідно до Римського статуту МКС [3].

Список використаних джерел

1. Про перспективи створення офісу Міжнародного кримінального суду в Україні. URL: pravo.org.ua/blogs/pro-perspektyvu-stvorennnya-ofisu-mizhnarodnogo-kryminalnogo-sudu-v-ukrayini/.
2. Посібник зі збору доказів для Міжнародного кримінального суду та документування міжнародних злочинів. URL: <https://censs.org/wp-content/uploads/2020/05/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%9C%D0%9A%D0%A1.pdf>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T124651?an=7052>.

Чорноус Юлія Миколаївна,

професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор

ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Слідчі (розшукові) дії постійно привертають увагу вчених і практиків, оскільки від законного й ефективного їх проведення залежить досягнення завдань кримінального провадження. Слідчі (розшукові) дії проводять згідно з нормами кримінального процесуального законодавства й відповідно до практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) (ч. 2 ст. 8 та ч. 5 ст. 9 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України [1]), дотримуючись криміналістичних рекомендацій щодо тактики їх проведення. Однак, результати емпіричних досліджень засвідчують, що практичні працівники, які забезпечують виконання завдань кримінального провадження під час досудового розслідування, відчують брак знань із практики ЄСПЛ.

Ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та Перший протокол і протоколи № 2, 4, 7 та 11 до неї (Конвенція), Україна визнала компетенцію ЄСПЛ. Практика ЄСПЛ є новим джерелом кримінального процесуального права України, забезпечує розвиток науки криміналістики, що засвідчує цілеспрямований процес адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, формування спільних засад правозастосування та забезпечення євроінтеграційного напрямку розвитку держави. В умовах сьогодення важливим завданням є гармонізація національного кримінального процесуального законодавства, криміналістичних рекомендацій щодо тактики проведення слідчих (розшукових) дій із прецедентними позиціями ЄСПЛ.

Згідно зі ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від